

الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ

سرشناسه:	عابدی، رحمت، ۱۳۴۳ - Abidi, Rahmat
عنوان و نام پدیدآور:	روش آموزش و مهارت‌های کلاس داری قرآن / رحمت عابدی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۷.
مرجع تولید:	پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ
مشخصات ظاهری:	۳۵۲ ص.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۴۷۰-۶
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتاب حاضر قبلاً با عنوان «درنامه روش آموزش و مهارت‌های کلاس داری قرآن کریم» در سال ۱۳۸۸ توسط انتشارات بین‌المللی المصطفی منتشر شده است.
یادداشت:	چاپ هفتم.
یادداشت:	چاپ هشتم: ۱۳۹۸ (فیبا).
یادداشت:	کتابنامه.
عنوان دیگر:	درنامه روش آموزش و مهارت‌های کلاس داری قرآن کریم.
موضوع:	قرآن -- راهنمای آموزشی؛ Qur'an -- Study and teaching
موضوع:	قرآن -- قرائت -- راهنمای آموزشی
موضوع:	Qur'an -- Readings -- Study and teaching
موضوع:	قرآن -- تجوید -- راهنمای آموزشی
موضوع:	Qur'an -- Recitation -- Study and teaching
موضوع:	کلاس داری -- دستنامه‌ها
موضوع:	Classroom management -- Handbooks, manuals, etc
شناسه افزوده:	جامعه المصطفی ﷺ العالمية، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
رده بندی کنگره:	۱۳۹۷/ع۱۶۵/۲/ BP۶۵
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۱۰۷
شماره کتابشناسی ملی:	۵۴۱۸۴۱۱

روش آموزش و مهارت‌های کلاس داری قرآن کریم

رحمت عابدی

پژوهشگاه
بین‌المللی المصطفی ﷺ

روش آموزش و مهارت‌های کلاس‌داری قرآن کریم

مؤلف: رحمت عابدی

چاپ هشتم: ۱۳۹۸ ش / ۱۴۴۰ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: مشعر ● قیمت: ۵۰۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۲۰۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸؛

تلفن: ۰۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۳۰۵ تلفکس: (داخلی ۱۰۵) / ۰۲۵ ۳۷۸۳۳۰۵

◀ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۳۳۱۰۶

<http://buy-pub.miu.ac.ir>

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

■ ناظر گرافیک: مسعود مهدوی

■ ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

■ مدیر انتشارات: سید اباذر هاشمی هریکنندی

■ مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری

■ ناظر فنی: علی عبادی فرد

سخن ناشر

برنامه‌ریزی آموزشی، باید امری پویا و متناسب با دگرگونی‌هایی باشد که در ساختار دانش و رشته‌های علمی پدید می‌آیند.

تحولات اجتماعی، نیازهای نوظهور فراگیران و مقتضیات جدید دانش، اطلاعات، مهارتها، گرایشها و ارزشهای نوینی را فرا می‌خواند که پاسخگویی به آنها، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت نیروهای متخصص را ضروری می‌نماید.

گسترش فرهنگهای سلطه‌گر جهانی و جهانی شدن فرهنگ در سایه‌ی رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، مشکلات و نیازهای نوظهوری را پیش رو گذارده است که رویارویی منطقی با آنها، تنها در پرتو آراستن افراد به اندیشه‌های بارور، ارزشهای متعالی و رفتارهای منطقی که در قالب موقعیتهای رسمی آموزشگاهی با ایجاد رشته‌های جدید، گسترش دامنه‌ی آموزشها و مهارتها و تربیت سازمان یافته صورت گیرد، امکان‌پذیر است.

بالندگی مراکز آموزشی، درگرو نظام آموزشی استوار، قاعده‌مند و تجربه‌پذیر

است که در آن، برنامه‌های آموزشی، متنهای درسی و استادان، ارکان اصلی به شمار می‌آیند؛ پویایی برنامه‌های آموزشی نیز، به هماهنگی آن با نیاز زمان، استعداد دانشپژوهان و امکانات موجود، وابسته است؛ چنانکه استواری متنهای درسی به ارائه‌ی تازه‌ترین دستاوردهای علم در قالب نوترین شیوه‌ها و فناوریهای آموزشی بستگی دارد.

بازنگری متنها و شیوه‌های آموزشی و روزآمد کردن آنها، به حفظ نشاط علمی مراکز آموزشی کمک می‌رساند.

حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه‌ی اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی اند؛ در همین راستا، «**جامعه المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ العالمية**»، به عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، به پی‌ریزی «**دفتر برنامه‌ریزی و فن‌آوری آموزشی**» اقدام نمود.

این دفتر، با ارج نهادن به تلاشهای صورت گرفته و خوشه‌چینی از خرمن دانش عالمان گرانقدر بر آن شد تا با بهره‌گیری از شیوه‌های جدید آموزشی و تازه‌ترین دستاوردهای علمی به تهیه‌ی متنهای آموزشی بپردازد. تدوین و نشر بیش از هشتاد متن درسی، در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این تلاش است.

نوشتار حاضر که با عنوان «**درسنامه روش آموزش و مهارت‌های کلاس داری قرآن کریم**» برای دانشپژوهان دوره‌ی کارشناسی علوم قرآن و حدیث نگارش یافته و به مهارت‌های کلاس داری و آموزش تدریس قرآن کریم می‌پردازد، حاصل تلاش علمی و درخور تقدیر حضرت حجة الاسلام و المسلمین آقای رحمت عابدی - دام

توفیقه - است که از ایشان و دیگر فرزانه‌گانی که در به ثمر رسیدن این اثر بذل عنایت کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌کنیم.

در پایان، ارباب فضل و معرفت را به یاری خواننده، چشم امید به نقد و نظر آنان دوخته‌ایم.

دفتر برنامه‌ریزی و فن‌آوری آموزشی

جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية

تابستان ۱۳۸۸

فهرست مندرجات

۵ سخن ناشر
۱۷ مقدمه مؤلف
۱۹ سخنی با اساتید محترم

فصل اول کلیات

۲۷ درس اول: تعریف علوم و فنون قرائت قرآن
۳۰ تاریخچه تدریس و روشهای آموزش قرآن
۳۱ کتابهایی که در زمینه روش آموزش قرآن نوشته شده
۳۱ بررسی، روشهای تدریس و انتخاب بهترین روش
۳۲ ۱. روش سنتی
۳۳ ۲. روش نوین
۳۶ پرسش
۳۷ درس دوم: معیارهای انتخاب روش تدریس
۳۷ ۱. هدفهای آموزشی
۳۸ ۲. ویژگیها و علایق مخاطب
۳۹ ۳. اصول یادگیری

- ۴۰ . امکانات، تجهیزات و منابع ۴۰
- سه نکته مهم درباره روش‌های تدریس ۴۰
- ۴۱ . معیارها و ملاک‌های تدریس مطلوب قرائت قرآن ۴۱
- ۱ . شروع مناسب ۴۲
- ۲ . نوشتن عنوان درس ۴۳
- ۳ . سؤال کردن از متعلمین در حین تدریس و در پایان آن ۴۳
- ۴ . توضیح کامل محورهای بحث و داشتن طرح درس ۴۴
- ۵ . قابل فهم بودن مباحث ۴۶
- ۶ . وسایل آموزشی و کمک آموزشی و نحوه استفاده از آن ۴۶
- ۷ . طمأنینه و آرامش در قرائت، تدریس و کلاس‌داری ۴۷
- پرسش ۴۹
- درس سوم: مهارت‌ها و شرایط کلاس‌داری** ۵۰
- شرط نخست: مکان و فضای مناسب ۵۰
- شرط دوم: زمان مناسب ۵۱
- شرط سوم: ابزار مناسب ۵۲
- شرط چهارم: امکانات و تدارکات ۵۳
- شرط پنجم: مهارت‌های استاد ۵۳
- مهارت‌های قبل از تدریس ۵۴
- مهارت‌های ضمن تدریس ۵۵
- مهارت‌های بعد از تدریس ۵۷
- پرسش ۵۸
- درس چهارم: مهمترین ویژگی‌های یک استاد قرآن** ۵۹
- محبوبیت - مقبولیت ۵۹
- الف) برقراری روابط عاطفی ۵۹
- ب) ایجاد فضای قرآنی و تعهد در اعمال و گفتار ۵۹

ج) توجّه به شاگردان و اظهار محبّت به آنها.	۶۰
د) نظم در کارها برای هر استادی لازم است.	۶۱
ه) نظر اوّل مؤثّر و پایدار است.	۶۱
و) پاسخ دادن به پرسش های شاگردان به صورت عادلانه.	۶۲
ز) انتقادپذیری استاد، موجب محبوبیت است.	۶۲
ح) حسن نیت داشتن نسبت به اساتید دیگر.	۶۲
ویژگی های یک معلّم موفق (محبوبیت).	۶۳
۱. علم و آگاهی معلّم.	۶۳
۲. ایمان به خداوند.	۶۴
۳. توکل به خدا.	۶۵
۴. اخلاص.	۶۶
۵. هدفداری.	۶۶
۶. دوری از حبّ و بُغض.	۶۷
۷. هدایتگری.	۶۷
۸. مدیریت.	۶۸
۹. داشتن بیان شیوا.	۶۸
۱۰. داشتن قلم خوب.	۷۱
۱۱. رعایت نظافت و پاکیزگی و آراستن ظاهر.	۷۱
مقبولیت علمی (تسلّط بر محتوا و مباحث مورد تدریس).	۷۲
پرسش	۷۳

فصل دوم: روش آموزش مباحث روخوانی و روانخوانی قرآن کریم

درس پنجم: دلایل انتخاب مباحث روخوانی و روانخوانی در روش تدریس	۷۷
خلاصه مباحث و عناوین دروس بیست‌گانه روخوانی و روانخوانی	۷۹
روش تدریس حروف	۸۱

- ۸۱ روش تدریس الفبای زبان قرآن و اسامی آنها .
- ۸۱ طرح درس .
- ۸۸ نمونه‌ای از جمع‌خوانی به صورت تفکیک‌خوانی .
- ۸۹ نمونه‌ای از جمع‌خوانی به صورت ترکیب‌خوانی .
- ۹۰ نمونه‌ای از تحقیق در منزل، در مورد الفبای زبان قرآن و اسامی آنها .
- ۹۲ روش تدریس حروف مقطعه قرآن .
- ۱۰۱ پرسش .
- ۱۰۲ درس ششم: روش تدریس حرکات کوتاه ـِ .
- ۱۰۲ روش تدریس حرکت کوتاه «فتحه» .
- ۱۱۲ روش تدریس حرکت کوتاه «کسره» .
- ۱۲۲ روش تدریس حرکت کوتاه «ضمّه» .
- ۱۲۸ پرسش .
- ۱۲۹ درس هفتم: روش تدریس حرکات کشیده .
- ۱۲۹ روش تدریس حرکت کشیده فتحه (الف مدّی) .
- ۱۴۰ روش تدریس حرکت کشیده «کسره» (یای مدی) .
- ۱۴۵ روش تدریس حرکت کشیده «و» (واو مدی) .
- ۱۵۰ پرسش .
- ۱۵۱ درس هشتم: روش تدریس علامات .
- ۱۵۹ روش تدریس علامت تشدید .
- ۱۶۶ علامت مدّ (ـَ) .
- ۱۸۱ پرسش .
- ۱۸۲ درس نهم: قاعده اوّل (حروف ناخوانا) .
- ۱۸۲ روش تدریس قواعد روخوانی و روانخوانی: .
- ۱۸۲ روش تدریس حروف پیوسته ناخوانا .

۱۹۰	روش تدریس همزه وصل از حروف «گاهی ناخوانا».
۱۹۸	روش تدریس حروف گاهی ناخوانا.
۲۰۵	روش تدریس حروف مدّی، در کنار همزه وصل.
۲۱۲	پرسش
۲۱۳	درس دهم: قاعده دوم: «رفع التقای ساکنین».
۳۱۲	روش تدریس «رفع التقای ساکنین».
۲۲۱	قاعده سوّم «اشباع هاء ضمیر».
۲۲۱	روش تدریس «اشباع هاء ضمیر».
۲۳۰	پرسش
۲۳۱	درس یازدهم: قاعده چهارم: «وقف و علامت‌های آن».
۲۳۱	روش تدریس انواع وقف بر آخر کلمات.
۲۴۰	روش تدریس علامت‌ها و رموز وقف و ابتدا.
۲۴۸	پرسش

فصل سوم: روانخوانی قرآن کریم

۲۵۱	درس دوازدهم: روش تدریس تمایز حروف.
۲۶۱	پرسش
۲۶۲	درس سیزدهم: چگونگی طرح سؤالات امتحانی و نمونه سؤالات.
۲۶۲	الف) ملاک‌های طرح پرسش تشریحی:
۲۶۳	ب) ملاک‌های طرح پرسش‌های تستی و کامل کردنی:
۲۶۵	ج) نمونه سؤالات تشریحی روخوانی و روانخوانی همراه با کلید:
۲۶۷	د) نمونه سؤالات روخوانی و روانخوانی همراه با کلید:
۲۷۲	ه) نمونه سؤالات تشریحی.
۲۷۵	و) پرسش‌های تستی روخوانی و روانخوانی.

۲۸۰ (ز) نمونه سؤالات تشریحی روش تدریس قرآن کریم:.....
۲۸۲ پرسش
۲۸۳ درس چهاردهم: نحوه استفاده از شعارهای قرآنی در کلاس‌های قرائت
۲۸۴ شعارهای قرآنی جهت جلسات قرائت
۲۹۷ پرسش

فصل چهارم: ضمائم

۳۰۱ ضمائم
۳۰۳ فهرست احادیث آداب تلاوت
۳۰۶ احادیث و آداب تلاوت قرآن
۳۰۶ فضیلت قرآن
۳۰۷ تعلیم و تعلم قرآن
۳۰۸ مقام والای قاریان قرآن
۳۱۰ طهارت هنگام قرائت قرآن
۳۱۱ اخلاص هنگام تلاوت قرآن
۳۱۲ دعای قبل از تلاوت و استعاذه و بسمله
۳۱۳ تلاوت در خانه‌ها
۳۱۴ تلاوت قرآن با لهجه عربی
۳۱۶ قرائت قرآن در همه حالات
۳۱۶ حقوق فرزندان بر والدین
۳۱۷ صدای زیبا
۳۱۸ قرائت همراه با تدبیر
۳۱۹ جایگاه حافظان قرآن
۳۲۰ قرائت قرآن از روی مصحف

فهرست / ۱۵

۳۲۲ آداب شروع و ختم تلاوت
۳۲۳ دعا قبل از قرائت قرآن
۳۲۵ نمونه‌هایی از قرآن‌ها به رسم الخط‌های مختلف
۳۴۵ ترجمه برخی از لغات موجود در متن کتاب
۳۴۹ کتابنامه